

The Role of the Financial Action Task Force (FATF) in Shaping International Financial Discipline: A Geographical Analysis of Soft Law and Spatial Governance of the Global Financial System

Mohammadreza Sadeghi¹, Amirhoshang Mirkoshesh², Mohammad Ali Mohammadzadeh³

1. PhD Student in International Relations, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran. Email: mr_sadeghi1990@yahoo.com
2. Assistant Professor of International Relations, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran. Email: amkooshesh@gmail.com
3. Instructor of International Relations, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran. Email: a.mohammadzadeh75@gmail.com

ARTICLE INFO

Article type:
Research Paper

Article history:

Received December 29, 2025
Received in revised form March 1, 2026
Accepted April 28, 2026
Available online April 28, 2026

Keywords:

Soft Law Global
Financial Discipline
Financial Governance
FATF International
Pressuret

Abstract

In recent decades, the formation of global financial discipline has become a fundamental component of international financial governance. Within this context, the Financial Action Task Force (FATF), as a transnational body lacking legally binding hard law authority, has played a decisive role in regulating states' financial behavior through the development and dissemination of standards and recommendations within the framework of soft law. Employing a qualitative research method and a critical-analytical approach, this article examines the role of FATF in enforcing global financial discipline and the mechanisms of financial governance based on international pressure. The findings indicate that FATF's non-binding recommendations have effectively acquired quasi-binding force through instruments such as mutual evaluations, country risk classifications, restrictions on access to global financial networks, and the application of political and economic pressure. The article argues that this process represents a clear transformation of global financial governance from hard law to soft law, in which the economic and political power of dominant states-particularly within the G7 framework-plays a central role in consolidating and enforcing global financial discipline. Finally, the study emphasizes the need to reconsider FATF's decision-making and evaluation mechanisms, enhance institutional transparency, and address the structural inequalities faced by developing countries under international pressure.

How to cite: Sadeghi, M., Mirkoshesh, A. and Mohammadzade, M. A. (2026). The Role of the Financial Action Task Force (FATF) in Shaping International Financial Discipline: A Geographical Analysis of Soft Law and Spatial Governance of the Global Financial System. *Geography and Regional Planning*, 16(62), 18-33. <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.569428.4405>

Introduction

In the era of rapid economic globalization and increasingly complex transnational financial networks, threats such as money laundering and terrorism financing have compromised the stability of the international financial system. While traditional governance relies on binding treaties, the Financial Action Task Force (FATF) has emerged as a pivotal "soft law" mechanism that governs state behavior through non-binding standards. The central problem addressed in this research is the paradox of how the FATF-despite lacking a formal legal personality or direct enforcement powers-successfully imposes global financial discipline. This study seeks to investigate the mechanisms through which the FATF leverages political support from developed nations (G7) and indirect pressures, such as mutual evaluations and restricted market access, to compel sovereign states to comply with its standards. Ultimately, the research explores how soft law functions as an effective tool for international governance and the stabilization of the global financial order without the need for formal legal mandates.

Methodology

The methodology of this study is based on a qualitative analysis designed to explain the role and position of the FATF in establishing international financial discipline. This research utilizes documents, scholarly literature, research papers, and international reports to examine the impact of "soft law" and the influence of developed nations on the FATF's success. The framework is structured to analyze the reasons behind the global acceptance and effectiveness of the FATF's non-binding recommendations through the lens of international law theories, particularly the concept of soft law .

Furthermore, the paper adopts a descriptive-analytical approach. It begins by describing the core concepts, standards of the FATF, and the principles of soft law, and subsequently analyzes their application and impact on the

harmonization of financial and regulatory systems across various countries.

Results and Discussion

Established in 1989 by the G7, the Financial Action Task Force (FATF) has evolved from a temporary initiative focused on drug-related money laundering into the primary architect of global financial discipline. This research explores how the FATF utilizes "soft law" mechanisms to compel sovereign states to adopt its 40+9 Recommendations on anti-money laundering and combating the financing of terrorism (AML/CFT). Despite lacking formal treaty-based authority, the FATF exerts significant influence through its "Name and Shame" strategy, specifically the use of Grey and Black lists. These listings create "spatial pressure" by increasing transaction costs, restricting access to international banking networks, and deterring foreign investment .The findings highlight a distinct geopolitical asymmetry in financial governance. Aligning with World-Systems Theory, the research identifies a "core" group of developed nations that dictates standards, while "peripheral" nations bear the heavy costs of compliance with limited influence over policy-making. Case studies-including Argentina, Pakistan, Russia, and the Philippines-demonstrate that the threat of economic isolation forces rapid domestic legal reforms, proving the efficacy of soft law when backed by market-based constraints . Furthermore, the FATF's integration with international bodies like the IMF, World Bank, and UN Security Council reinforces its normative power. However, the study also notes critical concerns regarding the disproportionate burden placed on developing economies and the potential for these regulations to marginalize informal financial sectors. Ultimately, while the FATF successfully harmonizes global financial oversight, it simultaneously reproduces geographical inequalities within the international financial order.

Conclusion

The Financial Action Task Force (FATF), established by the G7 in 1989, represents a transformative model of global financial governance through "soft law." This research explores how FATF recommendations, though legally non-binding, have achieved **de**

facto mandatory status worldwide. By utilizing a "Name and Shame" strategy through Grey and Black lists, the FATF exerts significant "spatial pressure" on sovereign states. Jurisdictions in the "periphery" face economic isolation, increased transaction costs, and restricted access to international banking if they fail to comply. The study highlights a structural asymmetry within the international financial order. The "core" developed nations, led by the United States, dictate regulatory standards—many of which originate from Western domestic laws—while developing nations are compelled to adopt them to maintain global

market access. Case studies of nations such as Argentina, Pakistan, and Russia illustrate that the threat of financial exclusion and reputational damage serves as a highly effective enforcement tool, bypassing the need for formal treaties. Ultimately, while the FATF has successfully harmonized global AML/CFT regimes, it simultaneously reproduces geographical inequalities. The research concludes that for the FATF to maintain long-term legitimacy, it must address these spatial injustices and transition toward a more inclusive decision-making process that reflects the diverse capacities of the global community.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Second author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation

of information and results, preparing a draft of the article.

Third author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

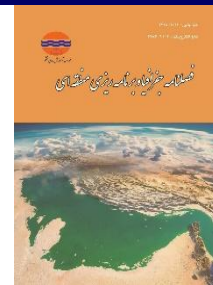

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

نقش گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در شکل‌دهی به انضباط مالی بین‌المللی: تحلیلی

جغرافیایی از حقوق نرم و حکمرانی فضایی نظام مالی جهانی

محمد رضا صادقی^۱، امیر هوشنگ میرکوشش^۲، محمد علی محمدزاده^۳

۱. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران. رایانامه: mr_sadeghi1990@yahoo.com

۲. نویسنده مسئول، استادیار روابط بین‌الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران. رایانامه: amkooshesh@gmail.com

۳. مربی روابط بین‌الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران. رایانامه: a.mohammadzadeh75@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

در دهه‌های اخیر، شکل‌گیری انضباط مالی جهانی به یکی از مؤلفه‌های اساسی حکمرانی مالی بین‌المللی تبدیل شده است. در این میان، گروه ویژه اقدام مالی (FATF) به‌عنوان نهادی فراملی، بدون برخورداری از قدرت الزام‌آور حقوق سخت، از طریق تولید و ترویج استانداردها و توصیه‌ها در چارچوب حقوق نرم (Soft Law)، نقش تعیین‌کننده‌ای در سامان‌دهی رفتار مالی دولت‌ها ایفا می‌کند. این مقاله با بهره‌گیری از روش تحقیق کیفی و رویکرد تحلیلی - انتقادی، به بررسی نقش FATF در اعمال انضباط مالی جهانی و سازوکارهای حکمرانی مالی مبتنی بر فشار بین‌المللی می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که توصیه‌های غیرالزام‌آور FATF، از رهگذر ابزارهایی همچون ارزیابی‌های متقابل، رتبه‌بندی کشورها، ایجاد محدودیت در دسترسی به شبکه‌های مالی جهانی و اعمال فشارهای سیاسی و اقتصادی، عملاً واجد کارکرد الزام‌آور شده‌اند. مقاله استدلال می‌کند که این فرآیند، نمونه‌ای بارز از تحول حکمرانی مالی جهانی از حقوق سخت به حقوق نرم است؛ تحولی که در آن، قدرت اقتصادی و سیاسی کشورهای مسلط، به‌ویژه در چارچوب گروه G7، نقشی محوری در تثبیت و اجرای انضباط مالی جهانی ایفا می‌کند. در نهایت، پژوهش بر ضرورت بازنگری در سازوکارهای تصمیم‌گیری و ارزیابی FATF، افزایش شفافیت نهادی و توجه به نابرابری‌های ساختاری کشورهای در حال توسعه در مواجهه با فشارهای بین‌المللی تأکید دارد.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۱۱/۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۰۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۲/۰۸

کلیدواژه‌ها:

حقوق نرم،
انضباط مالی جهانی،
حکمرانی مالی،
FATF،
فشار بین‌المللی.

استناد: صادقی، محمد رضا، میرکوشش، امیر هوشنگ و محمدزاده، محمد علی. (۱۴۰۵). نقش گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در شکل‌دهی به

انضباط مالی بین‌المللی: تحلیلی جغرافیایی از حقوق نرم و حکمرانی فضایی نظام مالی جهانی، *جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای*، ۱۶(۶۲): ۱۸-۳۳

DOI:10.22034/jgeoq.2026.569428.4405.33

© نویسندگان

ناشر: موسسه آموزش عالی قشم

مقدمه

در دهه‌های اخیر، گسترش جهانی شدن اقتصاد، افزایش جریان‌های فرامرزی سرمایه و پیچیده‌تر شدن شبکه‌های مالی بین‌المللی، ضرورت شکل‌گیری سازوکارهایی برای اعمال انضباط مالی جهانی را بیش از پیش برجسته ساخته است. در این میان، تهدیدهایی همچون پولشویی، تأمین مالی تروریسم و سایر جرائم مالی فراملی، نه تنها ثبات اقتصادی کشورها، بلکه امنیت مالی نظام بین‌الملل را نیز با چالش‌های جدی مواجه کرده‌اند. در پاسخ به این تحولات، الگوهای سنتی مبتنی بر معاهدات الزام‌آور جای خود را به اشکال نوینی از حکمرانی مالی داده‌اند که بر قواعد غیرالزام‌آور، هماهنگی تدریجی و فشارهای غیرمستقیم بین‌المللی استوارند.

گروه ویژه اقدام مالی (FATF) یکی از شاخص‌ترین نمونه‌های این تحول در عرصه حکمرانی مالی جهانی است. این نهاد که در سال ۱۹۸۹ به ابتکار کشورهای گروه هفت (G7) تأسیس شد، با تدوین مجموعه‌ای از توصیه‌ها و استانداردهای غیرالزام‌آور، نقش محوری در تنظیم رفتار مالی دولت‌ها و نهادهای پولی ایفا می‌کند. برخلاف سازمان‌های بین‌المللی کلاسیک، فاقد شخصیت حقوقی مستقل و ضمانت اجرای حقوقی مستقیم است؛ با این حال، توانسته از طریق سازوکارهایی همچون ارزیابی‌های متقابل، رتبه‌بندی کشورها، و ایجاد محدودیت در دسترسی به نظام مالی جهانی، سطحی مؤثر از انضباط مالی بین‌المللی را اعمال کند. این ویژگی، FATF را به یکی از مصادیق برجسته حقوق نرم (Soft Law) در حوزه مالی بدل ساخته است.

پذیرش گسترده توصیه‌های FATF از سوی دولت‌ها، حتی در غیاب الزام حقوقی رسمی، پرسش‌های بنیادینی را درباره ماهیت قدرت در نظام مالی جهانی و شیوه‌های اعمال فشار بین‌المللی مطرح می‌سازد. در این چارچوب، حقوق نرم نه تنها به عنوان مجموعه‌ای از قواعد انعطاف‌پذیر، بلکه به مثابه ابزاری برای حکمرانی مالی و تنظیم رفتار دولت‌ها در سطح جهانی عمل می‌کند. نقش کشورهای توسعه‌یافته، به ویژه اعضای گروه G7، در حمایت سیاسی، اقتصادی و نهادی از FATF، سهم قابل توجهی در تثبیت مشروعیت و کارآمدی این سازوکار داشته و به تبدیل توصیه‌های غیرالزام‌آور به هنجارهای عملی در نظام مالی بین‌الملل انجامیده است.

پژوهش حاضر با تکیه بر چارچوب نظری حقوق نرم و رویکرد تحلیلی — توصیفی، در پی آن است تا سازوکارهای اعمال انضباط مالی جهانی از طریق FATF را بررسی کرده و نشان دهد که چگونه فشارهای اقتصادی، سیاسی و اعتباری ناشی از عدم تبعیت، دولت‌ها را به انطباق با استانداردهای این نهاد سوق می‌دهد. هدف اصلی مقاله، تبیین نقش FATF در شکل‌دهی به حکمرانی مالی جهانی و تحلیل کارکرد حقوق نرم به عنوان ابزار اعمال فشار بین‌المللی است؛ ابزاری که بدون توسل به الزام حقوقی مستقیم، توانسته نظم مالی مسلط را در مقیاس جهانی تثبیت کند.

فرضیه اصلی

حمایت سیاسی و اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته از چارچوب حقوق نرم FATF، مهم‌ترین عامل موفقیت این نهاد در اعمال انضباط مالی جهانی و تثبیت حکمرانی مالی بین‌المللی است.

فرضیه‌های فرعی

- ✓ انعطاف‌پذیری حقوق نرم، پذیرش و اجرای توصیه‌های FATF را در میان کشورها با ساختارهای حقوقی و اقتصادی متفاوت تسهیل کرده است.
- ✓ فشارهای بین‌المللی ناشی از محدودیت‌های مالی، اعتباری و بانکی، موجب اجرای عملی استانداردهای FATF حتی در کشورهایی شده است که تعهد حقوقی رسمی نسبت به آن نداشته‌اند.
- ✓ حقوق نرم FATF با کاهش هزینه‌های مذاکره و مقاومت‌های داخلی، به ابزاری کارآمد برای هماهنگی و اعمال انضباط مالی در نظام مالی جهانی تبدیل شده است.

حبیبی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان نقش و جایگاه گروه ویژه اقدام مالی در نظام حقوق بین‌الملل به عملکرد ساختار گروه اقدام مالی در نظم حقوقی بین‌المللی پرداخته و در خصوص عملکرد و نحوه اجرای توصیه‌های صادره این گروه جستارهایی را داشته‌اند که البته جای نقدهایی را نیز دارد. در بخشی از این مقاله آمده است دولت‌ها باید سیاست‌های داخلی خود را با تعهدات

ناشی از اسناد بین‌المللی پیوند زده و همسو کنند، چراکه پدیده‌های نوظهور در عرصه بین‌المللی، از قبیل پولشویی و تأمین مالی تروریسم، تأمین مالی تکثیر سلاحهای کشتارجمعی و جرایم سازمان یافته درمقابل منافع مشترک همه دولتها قرار دارد. فقدان رکن قانونگذاری در سطح جهانی موجب شد که گروه ویژه به عنوان مؤثرترین و مناسب‌ترین سازمان در شرایط متغیر جامعه بین‌المللی ظهور یابد. رضایت کشورها و استقبال جامعه بین‌المللی این نقش و جایگاه را به گروه ویژه اعطاء نمود تا با تدوین مقرراتی خاص در عرصه بین‌المللی روند مبارزه با پولشویی و مبارزه با تروریسم را سامان بخشد. در این مقاله اما گفته نشده این که گروه ویژه اقدام مالی یک گروه بین‌المللی نیست و یک گروه بین‌الدولی است و تمامی توصیه‌های ۴۹ گانه صادره آن قانون سخت و الزامی برای اجرا نیست بلکه در چارچوب حقوق نرم و در قالب توصیه به کشورها ارائه می‌شود که ضمانت اجرای حقوق ندارد.

نانکپان موسی نانیون (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان نقش گروه ویژه اقدام مالی در سیستم مالی کشورها پرداخته است. ایشان به خوبی به موفقیت‌ها و چالشهای گروه ویژه اقدام مالی در ایجاد انضباط مالی در سیستم‌های مالی کشورهای دنیا پرداخته است در بخشی از این مقاله آمده اگرچه گروه ویژه اقدام مالی از حقوق نرم استفاده میکند، اما قدرت غیرمستقیم برای ایفای نقشی منسجم و اجباری در اجرای توصیه‌های خود جمع کرده است. بنابراین، بدون قدرت واضح و رسمی طبق قوانین بین‌المللی، استراتژیهای گروه ویژه اقدام مالی، به ویژه روند ارزیابی متقابل و روند لیست سیاه، شاهد موفقیت‌های چشمگیری بوده‌اند. صرف نظر از چالش اجرا، گروه ویژه اقدام مالی، خود را با اعتبار متمایز کرده است که دارای انرژی کافی و توان لازم برای غلبه بر چالشها و مبارزه با جرم جهانی پولشویی، تأمین مالی تروریسم و تجارت مواد مخدر با اجرای توصیه خود برای ایجاد اطمینان در سیستم مالی جهانی است. اما به چارچوب حقوق نرم که بستر مهم اجرای این توصیه‌ها و چرایی الزام کشورها به اجرا اما در عین حال قانون الزام آور نبودن این توصیه‌ها نپرداخته است. و مهمترین امر اینکه در این مقاله به چرایی اعتبار ایجاد شده برای این گروه در سطح بین‌الملل اشاره نشده است.

میرحسینی نیری (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان تبیین حقوقی سازمان بین‌المللی گروه ویژه اقدام مالی FATF پرداخته است. موضوع اشاره شده این مقاله بدین شرح است: سازمان یک مجموعه بین‌المللی است که در حوزه پولشویی با قوانین مالی خود در حال ایجاد نظم مالی می‌باشد او چنین می‌نویسد گروه ویژه اقدام مالی هم اکنون تنها سازمان مشخص و منحصری می‌باشد که در جهت مبارزه با پولشویی و تروریسم مالی و قاچاق مواد مخدر و اجرا و تدوین و تصویب قوانین مدون و موثری در این زمینه در سطح جهانی گام نهاده است و شفافیت مالی و اقتصادی در سطح بین‌المللی را فراهم نموده است. اما متأسفانه به هويت این گروه چرایی شکل‌گیری و محدودیت‌ها همچنین محتوای توصیه‌ای خروجی‌های این گروه و مشکلات و نواقصی که در آن وجود دارد آنطور که باید اشاره نشده است.

رضانی قوام‌آبادی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان ماهیت و کارکرد حقوق نرم در آرای دیوان بین‌المللی بر نحوه کارکرد و میزان اثرگذاری حقوق نرم در آرای دیوان بین‌المللی دادگستری و به خوبی به جایگاه توصیه‌ها و خروجی‌های در چارچوب حقوق نرم با اینکه الزام آور نیستند اما قابل استناد در آرای دیوان بین‌المللی هستند، پرداخته است. در بخشی از این مقاله آمده فقدان ضمانت اجرا برای حقوق نرم، ویژگی منفی به نظر می‌رسد، اما همین ویژگی متضمن آثار و فواید حقوقی است. با توجه به همین عامل، حاکمیت‌ها کمتر بدان حساسیت نشان می‌دهند و راحت‌تر آن را می‌پذیرند. این امر خود ظرفیت اثرگذاری را به حقوق نرم می‌دهد و موجب می‌شود که حقوق نرم نقطه‌ی شروع و زمینه‌ساز یک رویه باشد که آن رویه بخشی از فرآیند شکل‌گیری حقوق باشد. اما در این مقاله به چرایی موفقیت و چرا توانسته حقوق نرم ضمانت اجرا پیدا کند آنطور که باید پرداخته نشده است.

پورآخوند درزی (۱۴۰۱) در جستاری دیگر با عنوان نهادهای بین‌المللی و جامعه‌پذیری دولتها (مطالعه موردی گروه ویژه اقدام مالی) به چگونگی جامعیت یافتن گروه ویژه اقدام مالی و توصیه‌های آن در عضویت‌پذیری و اجرای توصیه‌های خود پرداخته و بطور خلاصه به نقش بازیگران بین‌المللی هم اشاره نموده نکته مهم در خصوص شیوه جامعه‌پذیری گروه ویژه اقدام مالی و استفاده هوشمندانه آن از هنجارهای نرم است. این نهاد تنها به عنوان یک نهاد هنجارساز عمل می‌کند و اعمال قدرت و

نفوذ آن از سوی سایر نهادهای مانند شورای امنیت سازمان ملل، صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و... صورت می‌گیرد. اتخاذ این شیوه موجب شده که این نهاد انعطاف‌پذیری بالایی در زمینه انطباق با شرایط و تحولات محیط بین‌المللی برخوردار باشد و درگیر ملاحظات سیاسی و چانه‌زنی‌های سیاسی متعارف در نهادهای سازمان‌های بین‌المللی نشود. اما جا دارد به طور مفصل به نقش بازیگران بین‌المللی به ویژه کشورهای توسعه‌دهنده در این امر و محدودیت‌های این گروه نیز پرداخته شود.

بسیاری از مقالات پیشین به حقوق نرم FATF اشاره دارند اما به اندازه کافی به ماهیت غیربین‌المللی و بین‌الدولی بودن آن نپرداخته‌اند. مقاله پیشه رو موضوع را روشن‌تر می‌کند و تمایز بین توصیه‌های FATF و قوانین الزام‌آور بین‌المللی را توضیح می‌دهد. جنبه جدیدی که این مقاله دارد تحلیل دقیق‌تر این است که چرا توصیه‌های حقوق نرم FATF علی‌رغم نداشتن قدرت قانونی الزام‌آور، موفق به ایجاد انضباط مالی بین‌المللی شده‌اند. این مقاله به نقش اجماع بین‌المللی و فشار همتایان در تشویق کشورها به تبعیت از توصیه‌های غیرالزامی بپردازد. این مقاله ارتباط بین توصیه‌های حقوق نرم FATF و حکمرانی مالی جهانی را به تفصیل بیشتری بررسی می‌کند. به‌ویژه اینکه چگونه حقوق نرم FATF در کنار قوانین سخت به مسائل پیچیده‌ای مانند پولشویی و تأمین مالی تروریسم انعطاف‌پذیری بیشتری داده است.

روش تحقیق

روش تحقیق این پژوهش، مبتنی بر تحلیل کیفی برای تبیین نقش و جایگاه FATF در ایجاد انضباط مالی بین‌المللی است. در این روش، پژوهش با استفاده از اسناد، منابع علمی، مقالات پژوهشی، و گزارش‌های بین‌المللی به بررسی تأثیر حقوق نرم و نقش کشورهای توسعه‌یافته در موفقیت FATF پرداخته است. روش تحقیق به‌گونه‌ای طراحی شده است که بتواند با بهره‌گیری از نظریه‌های حقوق بین‌الملل، به‌ویژه حقوق نرم، دلایل پذیرش و اثرگذاری توصیه‌های غیرالزامی FATF بر نظام مالی جهانی را تحلیل کند. علاوه بر این، مقاله از روش توصیفی-تحلیلی استفاده کرده است که در آن، ابتدا به توصیف مفاهیم و استانداردهای FATF و حقوق نرم پرداخته و سپس با تحلیل این مفاهیم و کاربرد آن‌ها، تأثیرات FATF در هماهنگ‌سازی نظام‌های مالی و نظارتی کشورهای مختلف را بررسی کرده است.

چارچوب نظری

حقوق نرم در مقررات مالی بین‌المللی

در دنیای امروز، حاکمیت و اصل برابری دولت‌ها اجازه نمی‌دهد که در جامعه بین‌المللی مقامی بالاتر از خود دولت‌ها عهده‌دار ضمانت اجرای تعهدات بین‌المللی آن‌ها شود. به همین علت، این نظام فاقد سازوکار الزامی برای حل و فصل اختلاف میان تابعانش است. در نتیجه، مهم‌ترین ضمانت اجرای حقوق بین‌الملل واکنش و اقدام متقابلی است که دولت‌ها نسبت به نقض تعهدات بین‌المللی نشان می‌دهند. از این‌رو، یکی از مهم‌ترین اهداف حقوق بین‌الملل تدبیر و تعیین شرایط کاربرد اقدامات متقابل است تا ثبات در روابط میان دولت‌ها حفظ شود. رویه دولت‌ها، به‌ویژه در سه دهه اخیر، گویای آن است که آن‌ها برای رعایت پایبندی به تعهدات بین‌المللی، تنها به ضمانت‌اجراهای سنتی در حقوق بسنده نکرده‌اند و سازوکارهایی برای نظارت بر حسن اجرای تعهدات الزام‌آور یا غیرالزام‌آور خود در نظر گرفته‌اند که اجرای آن‌ها منوط به اعمال ضمانت‌اجراهای حقوقی نیست. نتیجه‌ای که، خواسته یا ناخواسته، از این امر به دست می‌آید این است که هر اندازه پیوند پایبندی با ضمانت‌اجرای سنتی حقوق بین‌الملل کمتر شود، نیاز به گسترش این اندیشه، عرصه را برای ورود هرچه بیشتر اسناد غیرالزام‌آور در نظام حقوق بین‌الملل باز کرده است. اکنون بسیاری از اسناد حقوق نرم خود مستقلاً نظام‌های پایبندی را پایه‌گذاری کرده‌اند. قطعنامه مجمع عمومی ملل متحد که در سال ۲۰۰۶ شورای حقوق بشر را تشکیل داد و آن را جایگزین کمیسیون حقوق بشر کرد، نمونه بارز چنین راهکاری بود. لذا در همین راستا می‌توان قانون‌گذاری را این‌گونه تعریف نمود: اعمال اقتدار عمومی برای تدبیر هر موضوع بین‌المللی، خواه این اقتدار توسط دولت‌ها، یا هر نهاد عمومی و یا توسط اشخاص یا نهادهای غیرعمومی اعمال شود. برای این‌که اقدامات اشخاص و نهادهای غیرعمومی در حکم اعمال اقتدار عمومی محسوب شود، باید اقدامات آن‌ها در عرصه عمومی تأثیرگذار باشد،

به گونه‌ای که رفتار تابعان حقوقی بر اثر چنین اقداماتی به سوی رفتار مطلوب تغییر کند. در چنین نگاهی، موضوع آن نیست که همکاری بین‌المللی ضرورتاً در قالب منابع سنتی حقوق بین‌الملل به‌ویژه معاهدات تدوین شود، بلکه مهم آن است که اقتدار در عرصه عمومی اعمال شود، به گونه‌ای که بر تغییر رفتار تابعان حقوق بین‌الملل مؤثر افتد.

می‌توان حقوق نرم را این‌گونه تعریف نمود: شکلی تازه از قانون‌گذاری بین‌المللی که در معنای خاص خود از منظر حقوقی الزام‌آور نیست، اما با هدف تغییر و اصلاح رفتار تابعان حقوق بین‌الملل یا اعلام رفتار مطلوب در جامعه بین‌المللی و در یک فرآیند همکاری بین‌المللی، میان مقام‌های عمومی یا ترکیبی از مقام‌های عمومی و خصوصی مذاکره و تصویب می‌شود. برون‌داد نهایی چنین همکاری می‌بایست در یکی از صورت‌های تازه قانون‌گذاری بین‌المللی مانند اعلامیه، بیانیه، اصول راهنما، کردارنامه و مانند آن و براساس آیین شکلی و تشریفاتی که مذاکره‌کنندگان بر سر آن توافق دارند، حاصل شده باشد. در زمینه مقررات مالی، حقوق نرم به‌طور کلی به روش‌های فراقانونی (منبعث از حقوق سخت) حل مسئله اشاره دارد که معمولاً توسط شبکه‌های فراملی از جمله شرکت‌های چندملیتی مؤثر بر شبکه‌های مالی داخلی و (در برخی موارد) سازمان‌های دولتی یا خصوصی انجام می‌شود. نمونه‌هایی از ابزارهای حقوق نرم شامل توصیه‌ها، تفاهم‌نامه‌ها، و اعلامیه‌ها یا تعهدات نهادهای هماهنگ‌کننده مانند وزیر دارایی و رؤسای بانک مرکزی گروه بیست (G20) است که می‌تواند کشورها، به‌ویژه در حال توسعه را، در راستای تأمین منافع اقتصادی‌شان به فعالیت در این بستر مجاب نماید.

به عنوان یک استراتژی، حقوق نرم به سه چالش پاسخ می‌دهد:

تقاضا برای پاسخ سریع به بحران‌های مالی جهانی.

عدم تمایل قانون‌گذاران داخلی، به‌ویژه قوای مقتدر اقتصادی، برای واگذاری کنترل یا حاکمیت.

دشواری در دستیابی به اجماع در مورد مسائل فنی، به‌ویژه زمانی که نتایج ممکن است مشمول تغییرات سیاسی به عنوان شرط تصویب باشد.

حقوق نرم با جابجایی فرآیند تجویزی به یک «فضای نظارتی غیرمتمرکز» به این سه چالش می‌پردازد. شبکه‌های تکنوکراتیک توسط دولت‌های ملی خود اختیار دارند تا به مسائل پیچیده رسیدگی کنند و «دوگانگی‌های ملی-بین‌المللی مرتبط با حقوق بین‌الملل عمومی اعمال نمی‌شوند (Reisman, 1981).

در هشتاد و دومین نشست سالانه انجمن حقوق بین‌الملل آمریکا، مایکل ریسمن، استاد حقوق بین‌الملل و مایرس اس. مک‌دوگال، استاد حقوق بین‌الملل در دانشکده حقوق ییل، مطالبی را در این خصوص ارائه دادند: قانون‌گذاری در هر سطحی از سازمان اجتماعی، چه در یک محیط رسمی یا غیررسمی، سازمان‌یافته یا غیرسازمان‌یافته انجام شود، به فرآیندهایی اشاره دارد که در آن انتظارات از قدرت و ارتباطات در مورد اهداف کنترل ایجاد و بسیج می‌شوند تا فرمول‌بندی‌های سیاستی خاصی را حفظ کنند، که خود برای تأثیرگذاری بر رفتار انسان طراحی شده‌اند. (Reisman, 1981) بر اساس دیدگاه ریسمن، گسترش انواع قوانین جدید با افزایش وابستگی متقابل مردم جهان، انتشار فناوری‌های ارتباطی و معرفی شرکت‌کنندگان جدید در فرآیند تصمیم‌گیری مقتدرانه همراه است. او توضیح می‌دهد: «مجرای دیپلماتیک سنتی که نخبگان سرزمین‌محور از طریق آن با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و منافع مشترک خود را روشن می‌کنند، همچنان مهم هستند، اما بسیاری دیگر از کنفرانس‌های بین‌المللی و عرصه‌های پارلمانی وارد عمل شده‌اند. در برخی از این‌ها، بازیگران غیررسمی ممکن است به شکل مستقیم یا غیرمستقیم شرکت کنند. (Reisman, 1981) این عرصه‌های جایگزین در زمینه مقررات مالی و سایر حوزه‌های حقوق بین‌الملل گسترش یافته‌اند.

تای هنگ چنگ، در کتاب خود با عنوان «وقتی حقوق بین‌الملل کار می‌کند»، مفهوم قانون را به‌عنوان فرآیندی از ارتباطات معتبر توسعه داده است. چنگ می‌نویسد: «در نظام حقوقی بین‌الملل، حقوق نرم قواعد حقوقی مانند آنچه در ماده ۳۸ اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری مشخص شده است، نیستند، بلکه نسخه‌های غیررسمی هستند که با این وجود، انتظارات رفتار مناسب نخبگان حاکم را به طور مقتدرانه شکل می‌دهند و می‌توانند پیامدهای مشکلات بین‌المللی را کنترل کنند (Cheng, 2012). رویدادهای اخیر شواهد روشنی را ارائه می‌دهند که تجویزهای غیررسمی منجر به انتظارات جدی می‌شوند. در مثال

G20، اعلامیه‌های نخبگان سیاسی - که همچنان توسط بازیگران بین‌المللی و ملی تدوین و تصویب می‌شوند - منجر به اصلاحات مهم و هماهنگی مقرراتی نزدیک‌تر در میان اقتصادهای بزرگ شده است. (Slaughter, 2004) این نظریه فراگیر حقوق

بین‌الملل به‌ویژه در حوزه مقررات مالی کاربرد دارد، که در آن نخبگان تکنوکرات خارج از روند عادی سیاسی، عمدتاً خارج از دید عمومی، درگیر قوانین هستند. آن‌ماری اسلاتر، در کتاب خود با عنوان «نظم نوین جهانی» بر این نکته تأکید کرده است. او نوشت: هسته ساختاری نظم جهانی تفکیک‌شده مجموعه‌ای از شبکه‌های افقی میان مقامات دولتی ملی در حوزه‌های موضوعی مربوطه است، از بانک مرکزی تا مقررات حفاظت از محیط‌زیست و اجرای قانون و حمایت از حقوق بشر. این شبکه‌ها هم بین مقامات سطح بالا که مستقیماً به فرآیند سیاسی ملی پاسخ می‌دهند و هم بین تنظیم‌کننده‌های سطح پایین‌تر ملی عمل می‌کنند. (Slaughter, 2004)

کریس برومر، این مفهوم را با ارائه تجزیه و تحلیل دقیقی از سیستم نظارتی مالی جهانی بیشتر به کار برد. او توضیح می‌دهد: «تصمیم‌گیری در اختیار نخبگان سیاسی ناآگاه نیست. در عوض، توسط تکنوکرات‌های ماهر هدایت می‌شود که انتظارات و اعتماد مشترکی را ایجاد می‌کنند و به آن‌ها اجازه می‌دهد از معاهدات وقت‌گیر و سازمان‌های رسمی بین‌المللی چشم‌پوشی کنند. (Brummer, 2010)

حقوق نرم ابزاری بسیار ارزان‌تر برای توافق‌نامه فراهم می‌کند و هزینه‌های پایبندی به سیاست‌گذاران داخلی را کاهش می‌دهد.

وظیفه گروه ویژه اقدام مالی

گروه ویژه اقدام مالی (FATF) به ابتکار G7 و کمیسیون اروپا در پی اجلاس سران G7 در سال ۱۹۸۹ در پاریس تشکیل شد. هدف اصلی آن هماهنگ کردن تلاش‌های جهانی علیه پولشویی مرتبط با قاچاق مواد مخدر بود. در سال ۱۹۹۶، FATF دامنه توصیه‌های خود را گسترش داد تا جرایم اصلی غیر از قاچاق مواد مخدر را نیز در بر گیرد. توصیه‌های اصلی و ویژه با هم به عنوان توصیه‌های FATF 40+9 شناخته می‌شوند. سایر تمرکزهای این نهاد شامل شمول مالی برای فقرا، مقابله با فساد دولتی، برنامه‌های انطباق داوطلبانه مالیاتی و افزایش هماهنگی با بخش خصوصی است. (Fin. Action Task Force, 2012) در سال ۲۰۱۲، اعضای FATF مأموریت این سازمان را تا سال ۲۰۲۰ تمدید کردند. عناصر کلیدی دستور جدید، انتظارات را برای مقررات جهانی پولشویی و تأمین مالی تروریسم روشن می‌کند، اجرای توصیه‌های FATF را ترویج می‌دهد، تهدیدهای جدید و نوظهور برای سیستم مالی جهانی را شناسایی می‌کند و تعامل با سهامداران مختلف، از جمله بخش خصوصی، را افزایش می‌دهد. (Fin. Action Task Force, 2012) اعضای FATF شامل اعضای مستقیم و غیرمستقیم هستند. اعضای مستقیم تأثیر مستقیم بر فعالیت‌های FATF دارند و تصمیم‌گیری‌های اصلی را انجام می‌دهند، در حالی که اعضای غیرمستقیم از طریق نهادهای منطقه‌ای به سبک FATF (FSRB) مشارکت می‌کنند. از آوریل ۲۰۱۴، عضویت مستقیم این سازمان شامل ۳۶ کشور عضو و دو سازمان منطقه‌ای (کمیسیون اروپا و شورای همکاری خلیج فارس) است. (FATF Members and Observers, 2015) برای عضویت در FATF، متقاضی باید از نظر استراتژیک مهم در نظر گرفته شود. این اهمیت می‌تواند از نظر کمی (مانند جمعیت و تولید ناخالص داخلی) یا کیفی (مانند اهمیت بخش مالی) باشد. علاوه بر این، کشور متقاضی باید تعهد کتبی در سطح بالای حاکمیتی به FATF و توصیه‌های آن ارائه دهد. پس از مشورت بین اعضای FATF و مقامات سیاسی و نظارتی مربوطه، جلسه عمومی FATF ممکن است به متقاضی وضعیت ناظر اعطا کند. پس از تکمیل یک ارزیابی متقابل رضایت‌بخش، یک ناظر می‌تواند واجد شرایط عضویت شود. در حال حاضر، FATF بیش از ۱۹۰ حوزه قضایی را پوشش می‌دهد و اکثر مراکز مالی بزرگ را شامل می‌شود. همچنین، ۲۱ سازمان ناظر از جمله صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، سازمان ملل متحد و گروه واحدهای اطلاعات مالی آگمنت در چارچوب توصیه‌های FATF فعالیت می‌کنند. (Membership Policy, 2015) FATF دبیرخانه FATF در مقر سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) در پاریس مستقر است و متخصصان قانون، مقررات و اجرا، و کارکنان اداری را به کار می‌گیرد. وظایف اصلی دبیرخانه شامل حمایت از فعالیت‌های FATF و گروه‌های کاری آن، تسهیل همکاری بین اعضا، اعضای وابسته و ناظران، اطمینان از ارتباطات کارآمد و مدیریت سوابق و مکاتبات است. (FATF Secretariat, 2015).

یافته‌ها

استراتژی‌های FATF: توصیه‌ها و ارزیابی‌ها

در سال ۱۹۹۰، یک سال پس از آغاز به کار، FATF 40 توصیه اولیه در مورد مبارزه با پولشویی (AML) را منتشر کرد که چارچوبی برای مقررات نظارتی مناسب به حساب می‌آید. نسخه کنونی این توصیه‌ها، هفت دسته اصلی را پوشش می‌دهد که شامل مؤلفه‌های کلیدی مبارزه با پولشویی (AML) و تأمین مالی تروریسم (CFT) است. این مؤلفه‌ها، رژیم جامع AML/CFT، جرم‌انگاری پولشویی، نظارت بر مؤسسات مالی، بررسی دقیق گزارش‌های فعالیت‌های مشکوک، و تجمع و اشتراک‌گذاری اطلاعات در سطح ملی و بین‌المللی را شامل می‌شوند که از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند (Fin. Action Task Force, 2010). مطابقت با این توصیه‌های ۹+۴۰ به صورت سالانه و از طریق ارزیابی‌های متقابل مورد بررسی قرار می‌گیرد. کارشناسان دبیرخانه FATF، ارزیابی‌ها را انجام می‌دهند و پس از تهیه پیش‌نویس گزارش، آن را با کشور هدف، اعضای FATF و ناظران به اشتراک می‌گذارند. پس از بازنگری، مجمع عمومی FATF گزارش نهایی را تصویب می‌کند که به اطلاع عموم می‌رسد (Fin. Action Task Force, 2014). اگر در ارزیابی‌ها مشخص شود که یک کشور در رعایت توصیه‌ها ناقص است، ملزم به ارائه گزارش پیگیری پس از دو سال خواهد بود. در صورت مشاهده کمبودهای جدی یا پیشرفت ناکافی، گزارش‌های مکرر مورد نیاز خواهد بود. برای مثال، در سال ۲۰۱۰، ارزیابی‌ها نشان داد که آرژانتین در اجرای توصیه‌های AML/CFT کمبودهای قابل توجهی داشت و این کشور به برنامه گزارش‌دهی منظم ملحق شد. پس از یازدهمین گزارش پیگیری در ژوئن ۲۰۱۴، آرژانتین بهبودهای قابل توجهی در رعایت این اصول نشان داد و از برنامه گزارش‌دهی منظم حذف شد (Fin. Action Task Force, 2010).

FATF پس از هر جلسه عمومی، مهم‌ترین موارد را در قالب بیانیه‌های عمومی منتشر می‌کند. این استراتژی به عنوان "نام و شرم" شناخته می‌شود که برومر از آن یاد می‌کند. فهرست اول کشورهایی را شامل می‌شود که نقاط ضعف استراتژیک در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم دارند، اما تعهداتی برای رفع آنها ارائه داده‌اند. در فهرست دوم، معروف به «فهرست سیاه»، کشورهایی شناسایی می‌شوند که اقدامات متقابل علیه آنها اعمال شده است، زیرا تعهدات لازم را نپذیرفته یا در اجرای برنامه‌های اصلاحی پیشرفتی نداشته‌اند. کشورهایی که در این فهرست قرار دارند، به‌طور کلی از سیستم مالی جهانی طرد می‌شوند و ارائه خدمات مالی به آنها به شدت دشوارتر و پرهزینه‌تر می‌شود (Brummer, 2014). این اقدامات باعث می‌شود که کشورها برای پذیرش توصیه‌های FATF تشویق شوند. از ژوئن ۲۰۱۴، چهار کشور الجزایر، اکوادور، اندونزی و میانمار دارای کاستی‌هایی در اجرای توصیه‌های FATF بودند که این سازمان اقداماتی علیه آنها ضروری می‌دانست. همچنین، FATF ایران و کره شمالی را به عنوان دو حوزه قضایی شناسایی کرد که اعضا و غیرعضوها را به اعمال اقدامات متقابل علیه آنها تشویق کرد (FATF Public Statement, 2014). این اقدامات متقابل می‌تواند شامل افزایش الزامات برای مؤسسات مالی، افزایش گزارش فعالیت‌های مشکوک، یا محدود کردن دسترسی بانک‌های ناسازگار به اقتصادهای اعضای FATF باشند (FATF Recommendations, 2012). در سال ۲۰۱۲، FATF توصیه‌های ۹+۴۰ خود را بازنگری کرد و رویکردی مبتنی بر ریسک برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اتخاذ کرد. بر اساس این متدولوژی جدید، علاوه بر انطباق فنی، جنبه‌های کیفی سیستم نظارتی AML/CFT کشورها نیز ارزیابی می‌شود. بنابراین، حتی اگر کشوری قانونی را تصویب کند، عدم تعقیب قانونی در چارچوب آن قانون می‌تواند نشان‌دهنده فقدان اثربخشی باشد و نیاز به اقدامات بیشتر را مطرح کند (Fin. Action Task Force, 2010). اقدامات و توصیه‌های FATF به‌طور غیرمستقیم اثرات لازم‌الاجرای در ایجاد انضباط مالی بین‌المللی دارند. این الزام‌آوری به دلایل زیر ممکن شده است:

۱. فهرست سیاه و خاکستری FATF: کشورهایی که از استانداردهای FATF پیروی نمی‌کنند یا در اجرای توصیه‌های آن کاستی دارند، در فهرست‌های "خاکستری" یا "سیاه" FATF قرار می‌گیرند. این فهرست‌بندی‌ها باعث می‌شود کشورهایی که در این فهرست‌ها قرار دارند، با محدودیت‌های اقتصادی و مالی بین‌المللی مواجه شوند، به دلیل اینکه اکثر بانک‌ها و مؤسسات مالی بین‌المللی، از تعامل با کشورهایی که در فهرست سیاه FATF قرار دارند خودداری می‌کنند.
۲. فشارهای اقتصادی و سیاسی: کشورهایی که از استانداردهای FATF پیروی نمی‌کنند، از دسترسی به بازارهای مالی جهانی و سرمایه‌گذاری‌های خارجی محروم می‌شوند. بانک‌ها و نهادهای مالی، برای کاهش ریسک‌های حقوقی و اعتبار خود، از

تعامل با کشورهایی که به توصیه‌های FATF بی‌توجهی می‌کنند اجتناب می‌کنند. این امر سبب می‌شود کشورها ناچار به پذیرش و اجرای این توصیه‌ها شوند تا از آسیب اقتصادی جلوگیری کنند.

۳. ارزیابی‌های متقابل و فرآیندهای پیگیری: FATF به‌طور مداوم اعضای خود را ارزیابی کرده و نظارت می‌کند. در این ارزیابی‌ها، سطح انطباق فنی و اثربخشی اقدامات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در کشورهای عضو مورد بررسی قرار می‌گیرد. کشورهای عضو برای باقی ماندن در سیستم مالی بین‌المللی ناچارند استانداردهای FATF را در سیستم مالی خود پیاده‌سازی کنند، چرا که این ارزیابی‌ها نشان‌دهنده اعتبار مالی کشورها برای سرمایه‌گذاران و بازارهای بین‌المللی است.

پ همکاری با سازمان‌های بین‌المللی: FATF از طریق همکاری با سازمان‌هایی نظیر صندوق بین‌المللی پول (IMF)، بانک جهانی و سازمان ملل، نفوذ خود را در سیستم مالی جهانی گسترش داده است. این نهادها، توصیه‌های FATF را به‌عنوان معیارهایی برای سنجش اعتبار مالی کشورها در نظر می‌گیرند. بنابراین کشورها برای دریافت کمک‌های مالی و حفظ موقعیت خود در سیستم اقتصادی جهانی، مجبور به تطابق با توصیه‌های FATF می‌شوند.

بنابراین، FATF توانسته از طریق سازوکارهای حقوق نرم و نفوذ اقتصادی و سیاسی، انضباط مالی بین‌المللی را تقویت کند و به کشورها الزام غیرمستقیمی را برای پذیرش و اجرای توصیه‌های خود تحمیل نماید.

جغرافیای انضباط مالی جهانی: الگوی فضایی اعمال فشار بین‌المللی FATF

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که انضباط مالی جهانی، برخلاف تصور رایج، پدیده‌ای خنثی و صرفاً فنی نیست، بلکه واجد ساختاری عمیقاً فضایی و جغرافیایی است. عملکرد FATF با ایجاد تمایز میان کشورها بر اساس میزان «ریسک مالی»، عملاً نوعی نقشه فضایی از نظام مالی جهانی ترسیم می‌کند که در آن، کشورها به دسته‌هایی همچون کم‌ریسک، پرریسک و پرخطر تقسیم می‌شوند. این دسته‌بندی‌ها که در قالب فهرست‌های سفید، خاکستری و سیاه نمود می‌یابد، نه تنها وضعیت فنی نظام مالی کشورها، بلکه موقعیت آن‌ها را در جغرافیای قدرت مالی جهانی بازتعریف می‌کند. (Helleiner, 2014)

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که فشارهای بین‌المللی FATF به‌صورت نامتقارن در فضا توزیع می‌شود. کشورهای واقع در «مرکز» نظام مالی جهانی، به دلیل برخورداری از زیرساخت‌های بانکی پیشرفته و هم‌راستایی سیاسی با قدرت‌های مسلط، نقش تعیین‌کننده‌ای در تدوین و تفسیر استانداردهای FATF دارند؛ در حالی که کشورهای پیرامونی و نیمه‌پیرامونی عمدتاً در موقعیت پذیرش و انطباق قرار می‌گیرند. این الگوی فضایی، با نظریه نظام جهانی والرش‌تاین هم‌خوانی دارد که بر نابرابری ساختاری میان مرکز و پیرامون در نظام سرمایه‌داری جهانی تأکید می‌کند. (Wallerstein, 2004)

از منظر جغرافیای سیاسی، FATF از طریق سازوکارهایی همچون تهدید به محدودسازی دسترسی به شبکه‌های بانکی بین‌المللی، افزایش هزینه مبادلات مالی و کاهش اعتبار اقتصادی کشورها، نوعی «فشار فضامند» اعمال می‌کند. این فشارها، حتی بدون وجود تعهد حقوقی الزام‌آور، دولت‌ها را ناگزیر به اصلاح قوانین داخلی و تطبیق با استانداردهای تعیین‌شده می‌سازد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که قرار گرفتن در فهرست‌های نظارتی FATF می‌تواند آثار مستقیمی بر جریان سرمایه خارجی، روابط بانکی کارگزاری و جایگاه ژئواقتصادی کشورها داشته باشد. (Drezner, 2007)

یافته‌ها همچنین بیانگر آن است که حقوق نرم FATF در عمل به ابزاری برای حکمرانی مالی جهانی تبدیل شده است که از طریق آن، رفتار مالی دولت‌ها در فضاهای جغرافیایی مختلف تنظیم می‌شود. این نوع حکمرانی، نه از مسیر اجبار حقوقی، بلکه از طریق تولید هنجار، مشروعیت‌بخشی سیاسی و اعمال فشار اقتصادی عمل می‌کند. در این چارچوب، FATF نمونه‌ای از «قدرت هنجاری» در سطح جهانی است که توانسته بدون انعقاد معاهده رسمی، نظم مالی مسلط را تثبیت کند (Abbott & Snidal, 2000).

به‌طور کلی، تحلیل فضایی یافته‌ها نشان می‌دهد که انضباط مالی جهانی مبتنی بر FATF، به بازتولید نابرابری‌های جغرافیایی در نظام مالی بین‌الملل منجر شده است. کشورهایی که از نظر جغرافیایی، سیاسی یا اقتصادی در موقعیت آسیب‌پذیرتری قرار دارند، هزینه‌های بیشتری برای انطباق با استانداردهای FATF متحمل می‌شوند، در حالی که نقش محدودی در فرآیند تصمیم‌سازی دارند. این امر ضرورت بازاندیشی در سازوکارهای حکمرانی مالی جهانی و توجه به عدالت فضایی در اجرای حقوق نرم را برجسته می‌سازد. (Peck & Tickell, 2002)

ج. نتایج و محدودیت‌ها

از سال ۱۹۸۹، FATF موفق شده است اجماع جهانی پیرامون مقررات مبارزه با پولشویی (AML) و مبارزه با تأمین مالی تروریسم (CFT) را ایجاد کند و انگیزه‌های مثبت و منفی مؤثری برای انطباق با توصیه‌های ۴۰+۹ ایجاد نماید. ارتباط قوی بین تلاش‌های FATF و پذیرش چارچوب‌های AML/CFT در سطح جهانی مشهود است. این موضوع را می‌توان در کشورهایمانند نیجریه، هند، اوکراین، اسرائیل و روسیه مشاهده کرد که با بهبود وضعیت AML/CFT از فهرست نظارت FATF خارج شده‌اند. این نفوذ نه تنها از طریق روش‌های "نام و شرم"، بلکه با همکاری سازمان‌های بین‌المللی همچون صندوق بین‌المللی پول، سازمان ملل متحد، بانک جهانی و G20 تقویت شده است. همچنین، برخی از توصیه‌های FATF الزامات قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل را شامل می‌شود، از جمله در زمینه مبارزه با تأمین مالی تروریسم (FATF, 2014) در عین حال، رژیم بین‌المللی AML/CFT که توسط FATF ترویج می‌شود، با انتقادات نیز مواجه بوده است. برخی منتقدان ادعا می‌کنند که FATF استانداردهای غیرمنطقی یا نامناسبی را به کشورهای در حال توسعه تحمیل می‌کند. همچنین، نگرانی‌هایی درباره تأثیر توصیه‌های FATF بر حقوق و کلا و امتیاز وکیل-موکل وجود دارد. یک گزارش منتشر شده توسط مرکز حقوق و جهانی‌سازی نشان داده است که FATF به اهداف خود در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم دست یافته است، اما این رژیم هزینه‌های قابل توجهی را بر بازیگران خصوصی و عمومی تحمیل کرده است. با این حال، تاکنون هیچ ارزیابی جامع و مستقلی از هزینه‌ها و منافع این رژیم توسط نهادهای بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول انجام نشده است (University of Illinois, 2014). برخی از چالش‌های مطرح شده شامل تأثیرات بالقوه منفی بر اقتصادهای غیررسمی، سوء استفاده از مقررات توسط حاکمان مستبد، و اثرات نامطلوب بر جمعیت‌هایی است که به حواله‌ها متکی هستند. خوان زاراته، معاون سابق مشاور امنیت ملی آمریکا، در کتاب خود تأثیر FATF بر امنیت ملی ایالات متحده را به عنوان یکی از عوامل اصلی در "جنگ مالی" توصیف می‌کند که از طریق آن ایالات متحده توانسته است ابزارهای جدیدی را برای مقابله با تروریسم ایجاد کند (Zarate, 2013).

اثرگذاری FATF بر کشورها با استفاده از حقوق نرم

۱. آرژانتین

آرژانتین یکی از کشورهایی بود که به دلیل ناکارآمدی در اجرای مقررات مبارزه با پولشویی، در فهرست نظارت FATF قرار گرفت. این کشور با تبعیت از توصیه‌های FATF و اجرای اصلاحات قانونی و نظارتی توانست به مرور زمان از فهرست نظارت خارج شود. اقدامات آرژانتین، بدون فشار حقوقی الزام‌آور، نشان‌دهنده تأثیرگذاری FATF از طریق حقوق نرم است که باعث شد این کشور اصلاحات مورد نیاز را در نظام مالی خود انجام دهد تا بتواند مجدداً به بازارهای مالی بین‌المللی دسترسی پیدا کند (Brummer, 2012).

۲. ایسلند

ایسلند نیز به دلیل کاستی‌ها در سیستم مبارزه با پولشویی، به مدت کوتاهی در لیست نظارت FATF قرار گرفت. این کشور برای خروج از لیست نظارت، به سرعت اقدامات لازم را برای تقویت سیستم مالی خود انجام داد. ایسلند با اجرای توصیه‌های FATF و بدون نیاز به فشار حقوقی الزام‌آور، توانست انضباط مالی خود را تقویت کرده و از لیست نظارت خارج شود (Johnston & Abbott, 2020).

۳. پاکستان

پاکستان در سال‌های اخیر تحت فشارهای FATF قرار گرفت تا قوانین خود را در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بهبود بخشد. با توجه به تهدید FATF برای قرار دادن پاکستان در "لیست سیاه" و محدودیت دسترسی به بازارهای مالی بین‌المللی، این کشور ناچار به ایجاد اصلاحات گسترده در نظام مالی خود شد. این فشارهای دیپلماتیک و اقتصادی غیرمستقیم موجب شد که پاکستان قوانین ضد پولشویی و تأمین مالی تروریسم خود را تقویت کند و نهادهای نظارتی مؤثرتری ایجاد کند (Ahmad, 2020).

۴. روسیه

در سال‌های ابتدایی دهه ۲۰۰۰، FATF از طریق توصیه‌های خود، روسیه را ملزم به بهبود ساختارهای ضد پولشویی کرد. عدم رعایت توصیه‌های FATF در آن زمان منجر به تحمیل فشارهای اقتصادی و تهدید برای محرومیت از دسترسی به سیستم بانکی بین‌المللی شد. در نتیجه، روسیه با اصلاح قوانین داخلی خود و تأسیس واحد اطلاعات مالی (FIU)، توانست وضعیت مالی خود را بهبود بخشد و از فشارهای FATF جلوگیری کند. (Shelton, 2009)

۵. اکوادور

FATF، اکوادور را به دلیل کاستی‌های سیستم مالی در فهرست کشورهای دارای ریسک بالا قرار داد. در نتیجه، اکوادور به اجرای توصیه‌های FATF اقدام کرد، زیرا عدم انطباق با این استانداردها می‌توانست به کاهش اعتبار بین‌المللی این کشور و محدودیت دسترسی به بازارهای جهانی منجر شود. اکوادور، در راستای این الزامات نرم، سیستم نظارتی و بانکی خود را تقویت و اصلاحاتی اساسی اعمال کرد. (Brummer, 2010)

۶. فیلیپین

در اوایل دهه ۲۰۰۰، فیلیپین به دلیل کاستی‌های قوانین ضد پولشویی در فهرست نظارت FATF قرار گرفت. این کشور برای اجتناب از عواقب اقتصادی و کاهش اعتبار بین‌المللی، به اصلاحات گسترده‌ای در نظام مالی خود پرداخت. این اصلاحات شامل تقویت نظارت بر مؤسسات مالی و افزایش اقدامات مقابله با پولشویی بود. (Bavoso, 2012)

این نمونه‌ها نشان می‌دهند که توصیه‌های FATF، به‌رغم عدم الزام قانونی، توانسته‌اند کشورهای مختلف را به ایجاد اصلاحات در نظام‌های مالی وادار کنند و استانداردهای بین‌المللی را در این کشورها اجرا نمایند. این موضوع به نقش FATF در ایجاد انضباط مالی بین‌المللی از طریق حقوق نرم صحنه می‌گذارد.

نتیجه‌گیری

طرفداران حقوق نرم در مقررات مالی بین‌المللی استدلال می‌کنند که حقوق نرم انعطاف‌پذیر است، به سرعت قابل استقرار است و می‌تواند ملتها را تشویق کند تا به وعده‌های خود عمل کنند. علاوه بر این، از بسیاری از مشکلات مرتبط با قانونگذاری مبتنی بر توافقنامه از جمله نیاز به مذاکرات طولانی، چالش غلبه بر مقاومت داخلی و ناهماهنگی در تصویب جلوگیری می‌کند. گوزمن در مقاله‌اش علیه موافقت همه جانبه نتیجه‌گیری می‌کند که جامعه بین‌المللی ممکن است با بررسی جایگزین‌هایی برای رویکردهای مبتنی بر موافقت همه جانبه (یعنی مبتنی بر توافقنامه) برای مشکلات حیاتی جهانی، از تکثیر تسلیحات تا گرم شدن کره زمین، به خوبی خدمت کند. سیستم توافقنامه نتوانسته است راه حل‌های قوی، پایدار و به موقع برای این مسائل ارائه دهد. در حالی که ناقص است، بیشترین ارزش کوتاه مدت را می‌توان از کار سازمان‌های بین‌المللی به دست آورد. گوزمن می‌نویسد: سازمان‌های بین‌المللی بخش تثبیت‌شده‌ای از نظام بین‌المللی هستند و در حال حاضر در طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های حقوق نرم مشغول هستند. بهترین پاسخ به مشکل توافق همه جانبه در کوتاه مدت این است که [سازمان‌های بین‌المللی]، در حاشیه، تهاجمی تر شوند و با صدای قوی تر صحبت کنند. دولت‌ها و مفسران نیز به نوبه خود باید این تلاش‌ها را تقویت کنند. ما باید نقش مهمی را که [سازمان‌های بین‌المللی] باید ایفا کنند، بپذیریم، و باید بر دولت‌های بی‌میل فشار بیشتری برای پیروی از توصیه‌ها، دستورالعمل‌ها، پیشنهادهای غیره [آنها] وارد کنیم. در واقع قوانین توسط فرآیندی از ارتباطات معتبر می‌شوند. لذا می‌توان گفت در مثال G20، اعلامیه‌های نخبگان سیاسی (که همچنان توسط بازیگران بین‌المللی و ملی تدوین و تصویب می‌شوند) منجر به اصلاحات مهم و هماهنگی مقرراتی نزدیک‌تر در میان اقتصادهای بزرگ شده است. لذا این قدرت‌های بزرگ دنیا هستند که می‌توانند حقوق نرم را معتبر سازند و منشا این قدرت از کشورهای توسعه یافته می‌باشد.

FATF نشان می‌دهد که تحت شرایط مناسب، دستیابی به هماهنگی قانونی و نظارتی اساسی، هرچند ناقص، در سراسر جهان امکان پذیر است. در طی بیش از دو دهه ارتقاء، ارزیابی و اجرای مستمر توصیه‌های FATF ۴۰+۹ و اعضای آن توانسته‌اند یکنواختی را برای اکثر رژیم‌های ملی مبارزه با پولشویی و مقابله با پولشویی به ارمغان آورند. به نظر می‌رسد که قانون سخت،

اعم از یک توافقنامه یا سایر قراردادهای بین‌المللی، لازم نیست یکی از شرایط تنظیم بین‌المللی مؤثر باشد. توافقنامه FATF که در چهارچوب حقوق نرم توسط گروه کشورهای توسعه یافته در سال ۱۹۸۹ شروع به کار کرد در واقع ۴۹ توصیه و چهارچوب فعالیت مالی بانکی است که در گام اول برای فعالیت بین این ۷ کشور تصویب و سپس به کل دنیا بسط داده شد. نکته قابل تامل آن است که اکثر توصیه‌ها و موارد ذکر شده در این توافقنامه جز مقرراتی هستند که از سال ۱۹۷۰ جز قوانین فدرال ایالات متحده می‌باشد. این توافقنامه پس از حملات ۱۱ سپتامبر توسط شورای امنیت سازمان ملل در راستای مبارزه با گروه‌های تروریستی مورد حمایت قرار گرفت و از کشورهای خواسته شد تا سعی بر رعایت توصیه‌های ۴۹ گانه آن نمایند. حال نکته قابل توجه در این جا نمایان می‌شود پژوهش‌ها نشان می‌دهد که حمایت کشورهای توسعه‌یافته، به‌ویژه اعضای گروه G7، نقش کلیدی در اعتباربخشی و گسترش توصیه‌های FATF ایفا کرده‌اند. این حمایت‌ها زمینه‌ساز پذیرش تدریجی توصیه‌ها از سوی کشورهای مختلف بوده است. (Brummer, 2010) امری که هیچگاه به آن پرداخته نشده این است که ضمانت اجرای یک توافقنامه بین‌الدولی در مباحث مالی بانکی در سطح بین‌المللی بدین شکل که کشورهای جهان را حتی گاه بدون تمایل و اراده حاکمیت‌های آنها همراه و همسو کرده بدون اینکه یک قانون سخت مصوب شده بین‌المللی یا یک سازمان بین‌المللی باشد هرچند توصیه‌های FATF در چارچوب حقوق نرم تدوین شده‌اند، اما اتکالی این نهاد به قدرت و نفوذ کشورهای توسعه‌یافته در سطح نظام مالی بین‌المللی، یکی از عوامل اثرگذاری آن تلقی می‌شود. (Abbott & Snidal, 2000) گسترش توصیه‌های FATF تا حد زیادی با الگوهای مالی رایج در اقتصادهای پیشرفته به‌ویژه ایالات متحده همخوانی دارد، و می‌توان آن را بخشی از فرآیند بین‌المللی‌سازی استانداردهای مالی با منشأ کشورهای توسعه‌یافته دانست. (Zarate, 2013) این جا نمایی چون در لوای حقوق نرم شکل گرفت بدون هیچگونه مقاومتی از سوی سایر کشورها مورد پذیرش واقع شد. در واقع پتانسیلی به نام حقوق نرم به دلیل انعطاف‌پذیری، سرعت در استقرار و تشویق ملت‌ها در عمل به وعده‌های خود برخی تحلیلگران استدلال می‌کنند که حقوق نرم به دلیل انعطاف‌پذیری و قابلیت پذیرش، ابزاری مؤثر برای پیشبرد سیاست‌های کشورهای توسعه‌یافته در عرصه حکمرانی مالی بین‌المللی محسوب می‌شود. (Brummer, 2015; Cheng, 2013) علاوه بر این، حقوق نرم از بسیاری از مشکلات مرتبط با قانونگذاری مبتنی بر توافقنامه از جمله نیاز به مذاکرات طولانی، چالش غلبه بر مقاومت داخلی و ناهماهنگی در تصویب جلوگیری می‌کند.

حال کشورهای در حال توسعه و جهان سوم که منافع ملی خود را در داشتن روابط مستحکم با کشورهای توسعه یافته به ویژه کشورهای عضو گروه G7 می‌بینند و می‌دانند در صورت عدم پابندی به معاهدات غیر الزام‌آوری همچون FATF که پشتیبانی کشورهای توسعه یافته را در بر دارد مورد هجمه تحریم‌های اقتصادی به ویژه در حوزه بانکی توسط بانک‌ها و مراکز اقتصادی این کشورها قرار می‌گیرند، حتی در صورت عدم تمایل حاکمیت‌ها و غیر الزام‌آور بودن این توافقنامه در بستری قرار خواهند گرفت که موجب به انجام این توصیه‌ها می‌شوند و این در واقع همان حقوق نرمی است که به واسطه پشتیبانی کشورهای طراز اول دنیا ضمانت اجرایی یافته است تا جایی که کشورهای همچون روسیه و چین که ابر قدرت هانو ظهور دنیا محسوب می‌شوند هم در مبادلات اقتصادی خود سعی بر قدم گذاشتن در این چارچوب دارند. در حالی که کشورهای نوظهور مانند اعضای گروه بریکس تلاش‌هایی برای شکل‌دهی به نهادهای مالی موازی داشته‌اند، اما تاکنون نتوانسته‌اند استانداردهایی با سطح پذیرش جهانی مشابه FATF ارائه دهند. (Slaughter, 2004) این مسأله می‌تواند ناشی از نبود اجماع جهانی و یا قدرت ساختاری کمتر این کشورها در نهادهای تنظیم‌گر مالی باشد. یا سایر سازمان‌های منطقه‌ای که می‌توانند در چهارچوب حقوق نرم مصوبات خود را اعمال نمایند اما هیچگاه نتوانسته‌اند به غیر از اعضای آن سازمان منطقه‌ای مصوبات خود را بسط و گسترش دهند که گاه در درون سازمان خود نیز اعمال مصوبه از سوی همه کشورهای عضو صورت نمی‌پذیرد. لذا باید اشاره نمود مهمترین و شاید تنها دلیل موفقیت FATF عزم و حمایت کشورهای توسعه یافته به رهبری ایالات متحده آمریکا در اجرای این توافقنامه می‌باشد که در راستای تامین منافع این کشورها و مدیریت اقتصاد جهانی تحت مدیریت واحد کشورهای G7 می‌باشد. گروه ویژه اقدام مالی (FATF) توانسته در بیش از سه دهه فعالیت خود، به ابزاری مؤثر برای ارتقاء انضباط و شفافیت در نظام مالی بین‌المللی تبدیل شود. این موفقیت در شرایطی حاصل شده که توصیه‌ها و استانداردهای FATF عمدتاً در قالب «حقوق نرم» ارائه شده‌اند و از الزام حقوقی مستقیم برخوردار نبوده‌اند. تحلیل حاضر نشان می‌دهد که ترکیبی از عوامل،

به‌ویژه پشتیبانی کشورهای توسعه‌یافته و اثرگذاری تدریجی سازوکارهای نظارتی و فشارهای غیرمستقیم، زمینه‌ساز مقبولیت و اجرای این استانداردها در سطح جهانی بوده‌اند. استفاده از ابزارهایی چون ارزیابی‌های متقابل، فهرست‌های نظارت، و تهدید به محدودیت‌های مالی، از جمله روش‌هایی بوده‌اند که FATF را قادر ساخته‌اند تا در غیاب قدرت اجرایی کلاسیک، به نوعی الزام‌آوری غیررسمی دست یابد. در این میان، نقش کشورهای قدرتمند اقتصادی، به‌ویژه اعضای گروه G7، در تقویت اعتبار و نفوذ توصیه‌های FATF انکارناپذیر است. حمایت این کشورها از سازوکارهای FATF، آن را به یکی از مؤثرترین نهادهای غیردولتی در زمینه حکمرانی مالی جهانی بدل کرده است.

از سوی دیگر، تجربه FATF نمونه‌ای قابل توجه از کارآمدی حقوق نرم در عرصه روابط بین‌الملل و نظم مالی جهانی به شمار می‌رود. حقوق نرم به دلیل انعطاف‌پذیری، سرعت در اجرا، و هزینه پایین هماهنگی، توانسته در شرایطی که ابزارهای الزام‌آور سنتی ناکارآمد یا پرهزینه‌اند، به عنوان یک گزینه جایگزین مؤثر عمل کند. با این حال، استمرار این موفقیت مستلزم توجه به چالش‌های موجود نیز هست؛ از جمله نگرانی‌های کشورهای که ممکن است احساس کنند در غیاب مشارکت کامل در فرآیندهای تصمیم‌سازی، ناگزیر به تبعیت از استانداردهایی هستند که برآمده از منافع کشورهای دیگر است. شفافیت بیشتر در روند ارزیابی‌ها، توجه به ظرفیت‌های متفاوت کشورها، و تلاش برای حفظ توازن میان اثربخشی و مشروعیت، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به تقویت جایگاه FATF و حقوق نرم در آینده منجر شود.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که گروه ویژه اقدام مالی (FATF) با تکیه بر سازوکارهای حقوق نرم، نقشی فراتر از یک نهاد فنی ایفا کرده و به یکی از ارکان اصلی حکمرانی مالی جهانی بدل شده است. تحلیل جغرافیایی عملکرد FATF حاکی از آن است که انضباط مالی جهانی به صورت فضامند و نامتوازن اعمال می‌شود؛ به گونه‌ای که فشارهای بین‌المللی عمدتاً متوجه کشورهای پیرامونی و در حال توسعه بوده و در عین حال، کشورهای مرکزی نظام مالی جهانی نقش تعیین‌کننده‌ای در تدوین و تثبیت این قواعد دارند. این پژوهش نشان می‌دهد که توصیه‌های غیرالزام‌آور FATF، از طریق فشارهای اقتصادی، اعتباری و سیاسی، به سطحی از الزام‌آوری مؤثر دست یافته و بدون توسل به حقوق سخت، نظم مالی مسلط را در مقیاس جهانی بازتولید کرده‌اند. در نهایت، نتایج بر ضرورت توجه به پیامدهای جغرافیایی و نابرابری‌های فضایی ناشی از این نوع حکمرانی مالی تأکید دارد و بازنگری در سازوکارهای تصمیم‌گیری و ارزیابی FATF را به منظور تحقق عدالت بیشتر در انضباط مالی جهانی ضروری می‌داند.

منابع فارسی

۱. مشکینی، ابوالفضل؛ برهانی، کاظم و شعبان زاده نمینی، رضا. (۱۳۹۲). تحلیل فضایی سنجش پایداری اجتماعی شهری (مورد مطالعه: مناطق ۲۲ گانه شهر تهران). *فصلنامه جغرافیا*، ۱۱ (39)، ۱۸۶-۲۱۱. [in Persian]
۲. حبیبی، ح.، و زرنشان، ش. (۱۴۰۰). نقش و جایگاه گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در نظام حقوق بین‌الملل. *مجله پژوهش‌های حقوقی*، ۲۰. [in Persian] 299-322, (45)
۳. زمانی، س.ق.، و حسینی اکبرنژاد، ه. (۱۳۹۳). جامعه بین‌المللی و عدالت کیفری جهانی. *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی*، ۳ (54)، 315-339. [in Persian]
۴. عالیپور، ح. (۱۳۹۵). اهمیت روابط با گروه ویژه اقدام مالی در پسابرجام. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱۹. [in Persian] 101-124, [in Persian]
۵. بافوسو، م. (۲۰۱۲). مؤسسات مالی و مبارزه با پولشویی در فیلیپین. *مجله حقوق بین‌الملل مالی*، ۱۸. [in Persian] 56-67, (2), [in Persian]
۶. برمر، (C. ۲۰۱۵). (حقوق نرم و نظام مالی جهانی: قانون‌گذاری در قرن ۲۱. کمبریج: انتشارات دانشگاه کمبریج [in Persian].
۷. جانستون، R. B.، و ابوت، (M. L. ۲۰۲۰ FATF). (و تأثیر آن بر مقررات ضد پولشویی. *مجله جرائم مالی*، ۲۷. 1012-1012, (4), [in Persian] 1025.

References

- Meshkini, A., Borhani, K., & Shabanzadeh Namini, R. (2013). Spatial analysis of urban social sustainability assessment (Case study: 22 districts of Tehran). *Geography Quarterly*, 11(39), 186-211. [In Persian].
- Habibi, H., & Zarneshan, Sh. (2021). The role and position of the Financial Action Task Force (FATF) in the international legal system. *Journal of Legal Research*, 20(45), 299-322. [In Persian].
- Zamani, S. G., & Hosseini Akbarnejad, H. (2014). International community and global criminal justice. *Public Law Studies Quarterly*, 3(54), 315-339. [In Persian].
- Alipour, H. (2016). The importance of relations with the Financial Action Task Force in the post-JCPOA era. *Strategic Studies Quarterly*, 19, 101-124. [In Persian].
- Bavoso, M. (2012). Financial institutions and the fight against money laundering in the Philippines. *Journal of Financial International Law*, 18(2), 56-67.
- Brummer, C. (2015). *Soft Law and the Global Financial System: Rule Making in the 21st Century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnston, R. B., & Abbott, M. L. (2020). FATF and its impact on anti-money laundering regulations. *Journal of Financial Crime*, 27(4), 1012-1025.
- Brummer, C. (2010). Why soft law dominates international finance—and not trade. *Journal of International Economic Law*, 13, 623-627. <https://doi.org/10.1093/jiel/jgq022>
- Brummer, C. (2015). *Soft law and the global financial system: Rule-making in the 21st century*. Cambridge University Press.
- Cheng, T. H. (2012). *When international law works: Realistic idealism after 9/11 and the global recession*. Oxford University Press.
- Drezner, D. W. (2007). *The global governance of finance: The financial action task force and the regulation of the financial markets*. *International Political Science Review*, 28(2), 185-201.
- FATF. (2010). International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation: The FATF recommendations. *FATF/OECD*.
- FATF. (2012). *International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation: The FATF Recommendations* (FATF/OECD). <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatfrecommendations.html>
- FATF. (2014). *FATF public statement*. FATF/OECD. <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfpublications/documents/fatf-public-statement.html>
- FATF. (2019). *Public statement*. FATE/OECD.
- Reisman, W. M. (1981). International lawmaking: A process of communication. *Yale Law Journal*, 90(8), 101-106. <https://doi.org/10.2307/795017>
- Reisman, W. M. (1988). A hard look at soft law. *American Society of International Law Proceedings*, 82, 373-379.
- Shelton, D. (2000). *Commitment and compliance: The role of non-binding norms in the international legal system*. Oxford University Press.
- Slaughter, A. M. (2004). *A new world order*. Princeton University Press.
- Slaughter, A. M. (2004). Soft law and the regulation of international markets: An analysis. *Journal of International Law and Economics*, 21, 53-68.
- Zarate, J. C. (2013). *Treasury's war: The unleashing of a new era of financial warfare*. PublicAffairs.